

Çin’de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması: Yirmi Yıllık Deneyim, Süregelen Zorluklar ve Geleceğe Yönelik Yollar

LI NING*

Dr. Öğr. Üyesi
Zunyi Normal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Çin

YANG XUYAN**

Dr. Öğr. Üyesi
Zunyi Normal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Çin

*Li Ning, Zunyi Normal Üniversitesi Tarih, Kültür ve Turizm Okulu Tarih Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi ve Şanghay Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi’nde yarı zamanlı araştırmacıdır. 2021 yılında Şanghay Üniversitesi Dünya Tarihi programında, bölgesel ve ulusal tarih ile kent kültür tarihi alanlarında uzmanlaşarak doktorasını tamamlamıştır. History Teaching ve World History Review gibi dergilerde çok sayıda makale yayımlamıştır. Hâlen “İstanbul’un Kentsel Nüfusu ve Gündelik Yaşamı (1856–1923)” başlıklı Ulusal Sosyal Bilimler Fonu projesini yürütmektedir.

ORCID: 0009-0005-5419-6998

E-posta: Shuln188@126.com

**Yang Xuyan, Zunyi Normal Üniversitesi Tarih, Kültür ve Turizm Okulu Tarih Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi ve bu makalenin sorumlu yazarıdır. Araştırmaları Çin etnik gruplarının tarihi ve kültürel miras yönetimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Temel akademik dergilerde çok sayıda makale yayımlamış; hazırladığı çeşitli araştırma raporları eyalet ve bakanlık düzeyindeki yöneticiler tarafından onaylanıp benimsenmiştir.

ORCID: 0009-0001-7804-1772

E-posta: 846543290@qq.com

Geliş Tarihi: 15.01.2026

Kabul Tarihi: 15.04.2026

Atıf: Li, N., & Yang, X. (2026). Çin’de somut olmayan kültürel mirasın korunması: Yirmi yıllık deneyim, süregelen zorluklar ve geleceğe yönelik yollar. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 7(3), 302-325.

ÖZ

Son yirmi yılda Çin, yasal düzenlemeler, kurumsal eşgüdüm, teknolojik yenilik ve akademik katılım yoluyla somut olmayan kültürel mirasın korunmasında önemli ilerleme kaydetmiştir. Başlıca kazanımlar arasında kapsamlı bir hukukî ve politik çerçevenin kurulması, çok katmanlı bir envanter sisteminin geliştirilmesi, temsili miras taşıyıcılarının yetiştirilmesi, topluluk temelli koruma pratiklerinin yaygınlaştırılması ve uluslararası değişim ile işbirliğinin genişletilmesi yer almaktadır. Bununla birlikte Çin'in SOKÜM koruma çabaları, hızlı modernleşmenin kuşaklararası aktarım üzerinde yarattığı baskılar, koruma kapasitesindeki bölgesel eşitsizlikler, ticarileşme ile kültürel özgünlük arasındaki gerilimler ve SOKÜM yönetişimine ilişkin uluslararası söylemi şekillendirmedeki sınırlılıklar gibi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu makale, gelecek dönemdeki çabaların hükümet liderliği altında hukukî ve düzenleyici çerçevelerin iyileştirilmesine, bölgeler arası eşgüdüm mekanizmalarının güçlendirilmesine ve kültürel mirası turizm ile yerel kalkınmayla bütünleştiren sürdürülebilir modellerin araştırılmasına odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Çalışma, politika analizi ve örnek olay incelemeleri aracılığıyla Çin'in pratik deneyimini eleştirel biçimde inceleyerek, özellikle kültürel yönetim, mirasın sürdürülebilirliği ve kültürlerarası diyalog alanlarında Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılan ülkeler için aktarılabilir içgörüler sunmayı; böylece küresel kültürel çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin deneyimi, Kuşak ve Yol Girişimi, kültürel yönetim, somut olmayan kültürel mirasın korunması, uyarlanabilir dönüşüm.

Safeguarding Intangible Cultural Heritage in China: Two Decades of Experience, Ongoing Challenges, and Pathways for the Future

ABSTRACT

Over the past two decades, China has made substantial progress in safeguarding intangible cultural heritage (ICH) through legislative measures, institutional coordination, technological innovation, and academic engagement. Key achievements include establishing a comprehensive legal and policy framework, developing a multi-level inventory system, cultivating representative heritage bearers, promoting community-based safeguarding practices, and expanding international exchange and cooperation. Despite these advances, China's ICH safeguarding efforts continue to face structural challenges, including pressures on intergenerational transmission arising from rapid modernization, regional disparities in safeguarding capacity, tensions between commercialization and cultural authenticity, and constraints in shaping international discourse on ICH governance. This paper argues that future efforts should focus on refining legal and regulatory frameworks under government leadership, strengthening inter-regional coordination mechanisms, and exploring sustainable models that integrate cultural heritage with tourism and local development. By critically examining China's practical experience through policy analysis and case studies, this study seeks to provide transferable insights for countries participating in the Belt and Road Initiative, particularly in cultural governance, heritage sustainability, and intercultural dialogue, thereby contributing to the safeguarding of global cultural diversity.

Keywords: adaptive transformation, Belt and Road Initiative, Chinese experience, cultural governance, intangible cultural heritage protection.

Giriş

11 ARALIK 2025’TE, YENİ DELHİ’DE DÜZENLENEN UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hükümetlerarası Komitesi’nin 20. oturumunda, Çin’in “Hezhe Etnik Grubu’nun İmakan”¹ unsurunun Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi’nden İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi’ne aktarılmasına ve İyi Koruma Uygulamaları Kaydı’na dâhil edilmesine karar verilmiştir (SCIO, 2025; UNESCO, 2025). Bu karar, Çin’e ait bir somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) unsurunun aynı anda hem liste aktarımı hem de İyi Koruma Uygulamaları Kaydı’na kabul edilmesi bakımından ilk örnektir; ayrıca Çin’in 2004’te UNESCO Sözleşmesi’ni onaylamasından bu yana kurduğu uzun erimli koruma mekanizmalarının etkililiğini de yansıtmaktadır.

Son yirmi yılda Çin, yasal güvenceler, kaynak bütünleştirilmesi, teknolojik güçlendirme ve akademik araştırmayı kapsayan çok boyutlu ve bütünlük çabaları sayesinde somut olmayan kültürel mirasın korunmasında dikkat çekici ilerlemeler kaydetmiştir. Bunlar arasında Çin’e özgü nitelikler taşıyan ayırt edici bir hukukî çerçeve ve politika sisteminin kurulması, SOKÜM için kapsamlı bir dört kademeli envanter sisteminin geliştirilmesi, miras taşıyıcılarının sayısının artması, bölgesel bütüncül koruma uygulamalarının yenilenmesi, SOKÜM ile modern ekonomik ve toplumsal gelişme arasındaki derin entegrasyonun teşvik edilmesi ve uluslararası değişim ile işbirliğinde önemli sonuçlar elde edilmesi yer almaktadır. Bununla birlikte bu süreç pek çok ciddi zorlukla da karşı karşıyadır. Bunlar arasında küreselleşme ve kentleşmenin somut olmayan kültürel mirasın yaşama ortamı üzerindeki etkileri;

İmakan hikaye anlatımı Çin’in kuzeydoğusunda yaşayan Hezhe etnik grubuna özgüdür (Fotoğraf: China Daily, 2022).

miras taşıyıcı havuzunun daralması, yaşlanma, düşük toplumsal tanınırlık ve yetersiz ekonomik teşvikler gibi riskler; aşırı ticarileşme ve “yabancılaşma” risklerinin yoğunlaşması; ve bölgesel gelişme dengesizlikleri bulunmaktadır. Bu zorluklara etkili biçimde karşılık verebilmek için makale, Çin'in somut olmayan kültürel mirası koruma çabalarının sürdürülebilir ve sağlıklı gelişimini destekleyecek öneriler sunmaktadır. Nihai olarak amaç, Kuşak ve Yol Girişimi'ne (KYG) katılan ülkelerde kültürel miras yönetişimini bilgilendirecek ve medeniyetlerarası değişim ile karşılıklı öğrenmeyi teşvik edecek şekilde Çin bağlamından aktarılabilir içgörüler sunmaktadır.

Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirasın Koruma Çabalarındaki Pratik Deneyimi

Bu bölüm, politika belgelerini, resmî istatistikleri ve temsil gücü yüksek örnek olayları eleştirel biçimde inceleyerek Çin'in SOKÜM koruma sistemini analiz etmektedir. Örnek olay seçimi, bölgesel temsiliyet (örneğin Sinciang, Hunan, Shaanxi, Jiangsu, Yulin, Zunyi) ve hukukî çerçeveler, miras taşıyıcısı eğitimi, bölgesel koruma modelleri ve ticarileşme eğilimleri gibi temel mekanizmaları gösteren belgelenmiş sonuçların mevcudiyeti dikkate alınarak yapılmıştır. Bugün itibarıyla Çin'in UNESCO'nun somut olmayan kültürel mirasa ilişkin listeleri ve kayıtlarında 45 unsuru bulunmaktadır. Bunların 40'ı Temsilî Listede, 3'ü Acil Koruma Listesi'nde ve 2'si İyi Koruma Uygulamaları Kaydı'nda yer almaktadır (SCIO, 2025). Nicel açıdan bakıldığında Çin, listelenmiş SOKÜM unsurlarının sayısı bakımından dünyadaki önde gelen ülkeler arasındadır (UNESCO, t.y.). Daha da önemlisi, bu başarılar Çin'in koruma sisteminin kurumsal olgunluğunu ve politika etkinliğini yansıtmaktadır.

Çin kültürel geleneklerinin çeşitliliği temelinde Çin, ulusal, eyalet, il ve ilçe düzeylerinde dört kademeli bir SOKÜM envanter sistemi kurmuştur. Beş parti hâlinde toplam 1.557 ulusal düzeyde temsilî unsur ilan edilmiş, tüm düzeylerde kayıtlı unsur sayısı ise 100.000'i aşmıştır. Bu sonuçlar; kapsamlı bir hukukî çerçeve, geniş bir miras taşıyıcıları ağı, bölgesel olarak bütünleşik koruma uygulamaları, canlandırma ve sürdürülebilir kullanıma doğru gerçekleşen stratejik dönüşüm ve giderek genişleyen uluslararası işbirliği ile desteklenmektedir (IHCHINA, t.y.).

Politika Rehberliği, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Hukukî Bir Çerçeve Oluşturmaktadır

Son yirmi yılda Çin'in somut olmayan kültürel mirası koruma yaklaşımı, başlangıçta “belgeleme”, “muhafaza” ve “kurtarma” üzerine yoğunlaşan çabalardan, bugün “aktif koruma”, “aktarım” ve “yararlanma” vurgusuna evrilmiştir. Bu dönüşüm, görece sağlam bir hukukî, düzenleyici ve politik çerçevenin geliştirilmesine dayanmaktadır. 1 Haziran 2011'de kabul edilip yürürlüğe giren Çin Halk Cumhuriyeti Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Kanun (National People's Congress of the PRC, 2011), bu çabanın dönüm noktasıdır. Söz konusu kanun, somut olmayan kültürel mirasın korunmasının çağdaş değerini ve temel ilkelerini hukukî güvence altına almakta; koruma politikalarının etkili biçimde uygulanması, uzun erimli olarak icrası ve verimli biçimde işletilmesi için güçlü güvenceler sağlamaktadır. Bu mevzuat, Çin'in somut olmayan kültürel mirasın hukuk temelli korunmasında yeni bir aşamaya kapsamlı biçimde girdiğini göstermektedir.

Eyaletler ve iller, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik uzmanlaşmış düzenlemeleri, uygulama kurallarını ve yerel koruma yönetmeliklerini art arda yürürlüğe koymuştur. Bu hükümler, ilgili çalışmaların hukuk çerçevesinde, yerleşik usullere uygun ve standartlaştırılmış biçimde yürütülmesini sağlamak üzere SOKÜM korumasına ilişkin çok sayıda ayrıntılı meseleyi ele almaktadır. Örneğin, Sinciang Uygur Özerk Bölgesi Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Yönetmeliği hükümet sorumluluklarını açıklığa kavuşturmakta, temsili proje envanteri sistemi kurmakta ve miras taşıyıcılarının tanınması ile yönetimini belirlemektedir; etnik gruplara özgü somut olmayan kültürel miras projelerinin korunması ve aktarımını vur-

ulamaktadır (People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region, 2005). Hunan Eyaleti'nin Çin Halk Cumhuriyeti Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Kanun'unun Uygulanmasına İlişkin Tedbirleri; SOKÜM araştırmalarını, miras taşıyıcılarının hak ve çıkarlarının korunmasını, toplumsal katılımın teşvik edilmesini ve SOKÜM'ün turizm, eğitim ve diğer alanlarla bütünleştirilmesini ayrıntılandırmaktadır (Hunan Provincial People's Government, 2015). Shaanxi Eyaleti Somut Olmayan Kültürel Miras Yönetmeliği, bölgesel bütüncül korumayı, acil kurtarma amaçlı muhafazayı ve üretim temelli korumayı vurgularken, kültürel ürünler ve hizmetler geliştirmek amacıyla SOKÜM kaynaklarının rasyonel kullanımını teşvik

5 Haziran 2019'da Çin'in kuzeyindeki Tianjin'de somut olmayan kültürel miras gösterisinden bir görüntü (Fotoğraf: VCG/CGTN, 2019).

etmektedir (People's Government of Shaanxi Province, 2014). Jiangsu Eyaleti Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Yönetmeliği ise SOKÜM'ün okullara ve topluluklara taşınmasını destekleyerek onun modern yaşamla bağını güçlendirmektedir (Jiangsu Government Legal Affairs Network, 2012).

Buna ek olarak, merkezî ve yerel yönetimler somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin politika çerçevesini ayrıntılandırmak amacıyla bir dizi önemli destekleyici tedbir ve düzenlemeyi art arda yürürlüğe koymuştur. Bunlar arasında Devlet Konseyi Genel Ofisi tarafından 26 Mart 2005'te yayımlanan Çin'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasının Güçlendirilmesine İlişkin Görüşler (China Government Online, 2005); Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi ile Devlet Konseyi Genel Ofisi tarafından Ağustos 2021'de yayımlanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasının Daha Fazla Güçlendirilmesine İlişkin Görüşler (China Government Online, 2021b); Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Mayıs 2021'de yayımlanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin 14. Beş Yıllık Plan (China Government Online, 2021a); "Ulusal Düzeyde Kültürel Ekolojik Koruma Alanlarının İdari Tedbirleri" (Ministry of Culture and Tourism of the PRC, 2018) ve "Ulusal Düzeyde Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Miras Taşıyıcılarının Tanınması ve Yönetimine İlişkin İdari Tedbirler" (Ministry of Culture and Tourism of the PRC, 2019) bulunmaktadır. Bu belgeler, Çin'de somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik genel politika ve kurumsal çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu çerçeve; güçlü hükümet liderliği, açık biçimde tanımlanmış idarî sorumluluklar ve SOKÜM koruma merkezleri, müzeler, uzman dernekler gibi kurumların yanı sıra daha geniş toplumsal katılımı içermektedir

(State Council Gazette, 2020a, 2020b).

2009 öncesinde somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik ulusal mevzuatın bulunmaması nedeniyle alanın "hukukî dayanaksız" kalmasından, 2011'de Çin Halk Cumhuriyeti Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesine ve ardından tüm eyalet düzeyindeki idarî bölgeleri kapsayan yerel düzenlemelerin çok sayıda yönetim tedbiriyle desteklenmesine kadar Çin'in somut olmayan kültürel mirası korumaya ilişkin hukukî çerçevesi; yokluktan varlığa ve tek katmanlı bir yapıdan çok katmanlı bir hukuk devleti sistemine doğru ilerleyen açık bir gelişim çizgisi sergilemiştir.

Yetenek Havuzu, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasının Omurgasını Oluşturmaktadır

Miras taşıyıcıları, somut olmayan kültürel mirasın korunması açısından hayati önemdedir. Çin, temsili taşıyıcı ağını kurmaya sürekli öncelik vermiş; ulusal, eyalet, il ve ilçe düzeylerinde dört kademeli bir koruma sistemi oluşturmuştur. Ulusal düzeydeki taşıyıcılar için yıllık değerlendirmeler ve dinamik yönetim uygulanmakta; sorumluluklarını etkili biçimde yerine getirmelerini teşvik etmek amacıyla sistemden çıkarma mekanizması da işletilmektedir. 13 Mart 2025 itibarıyla ulusal düzeydeki temsili miras taşıyıcılarının sayısı 3.998'e ulaşmış; eyalet, il ve ilçe düzeylerindeki on binlerce taşıyıcıyla birlikte geniş bir aktarım ağı oluşmuştur. Çin hükümeti, temsili miras taşıyıcısı sistemini geliştirmeyi sürdürmektedir. Her düzeyde taşıyıcıların tanınmasında öncü bir yaklaşım geliştirmekle kalmamış, çıraklık programları, beceri aktarımı ve değişim faaliyetlerine verdiği desteği de artırmıştır.

2015'ten bu yana Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı ve İnsan Kaynakları ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından ortaklaşa yürütülen "Çin Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları Eğitim Programı" 40.000'den fazla taşıyıcı yetiştirmiştir. Bölgesel düzeydeki yaygın eğitim programlarıyla birlikte bu girişim 100.000'den fazla taşıyıcıya ulaşmıştır. Bu, derece dışı eğitim yoluyla miras taşıyıcılarının aktarım, sunum ve tanıtım kapasitelerini; ayrıca somut olmayan kültürel mirasın uzun vadeli yaşayabilirliğini ve taşıyıcıların kültürel özgüvenini geliştiren yeni bir eğitim modelidir. Program, somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarımını etkili biçimde iletmektedir (Ma, Ma, & Liu, 2020)

Eğitim Bakanlığı rehberliğinde yürütülen "Okullarda Somut Olmayan Kültürel Miras" girişimi (bundan sonra "Okullarda SOKÜM"), miras taşıyıcılarının sayısını artırmaya yönelik temel tedbirlerden biridir.

Eğitim Bakanlığı rehberliğinde yürütülen "Okullarda Somut Olmayan Kültürel Miras" girişimi (bundan sonra "Okullarda SOKÜM"), miras taşıyıcılarının sayısını artırmaya yönelik temel tedbirlerden biridir. İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Ahlak Eğitimi Rehberi, Reşit Olmayanlara Yönelik Okul Dışı Etkinlik Mekânlarında Somut Olmayan Kültürel Miras Aktarım Eğitim Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Bildirim ve Geleneksel Çin Operasının Okullara Taşınmasına İlişkin Uygulama Planı'nın Hayata Geçirilmesine Dair Görüşler gibi belgelerin yayımlan-

ması; ulusal düzeyde öğrenci sanat gösterilerinin düzenlenmesi; kampüslerde SOKÜM dersleri ve sergilerinin yapılması; öğrencilerin yerel SOKÜM müzelerine deneyimsel öğrenme ve araştırma amacıyla götürülmesi; okulların somut olmayan kültürel miras taşıyıcılarını yarı zamanlı öğretici olarak istihdam etmeye teşvik edilmesi; gençlere uygun öğretim materyallerinin geliştirilmesinin desteklenmesi ve SOKÜM'ün ilk ve ortaöğretimde özel ders programlarına dâhil edilmesi gibi adımlar sayesinde öğrencilerin "somut olmayan kültürel mirası öğrenmesi, kullanması ve sergilemesi" sağlanmakta; böylece SOKÜM okullarda kök salıp gelişmektedir (Ministry of Education of the PRC, 2015, 2017).

Canlandırma ve Yararlanma Yoluyla Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Stratejik Dönüşüm

Kültürel ekoloji ilkelerine dayanan yenilikçi, bölgesel ve bütüncül koruma uygulamaları, Çin'in somut olmayan kültürel mirası koruma yaklaşımında, tekil korumadan ekosistem düzeyinde yaşatarak korumaya doğru bir kaymayı işaret etmektedir. Ulusal düzeyde kültürel ekolojik koruma (deneysel) bölgelerinin kurulması bu temel felsefenin somutlaşmış hâlidir. Kurulmuş 23 ulusal düzeyde kültürel ekolojik koruma (pilot) bölgesi ile 250'nin üzerinde eyalet düzeyindeki kültürel ekolojik koruma bölgesi, yalnızca SOKÜM unsurlarına değil, bunları besleyen ve sürdüren doğal çevrelere, kültürel ekosistemlere ve topluluk ilişkilerine de odaklanmaktadır (Zhu, 2025). Bu bütüncül yaklaşım, belirli bölgelerde somut olmayan kültürel mirasın sağlıklı biçimde korunmasını ve sürdürülebilir gelişimini kolaylaştıran çok katmanlı bir bölgesel koruma ağı oluşturmuştur.

Somut olmayan kültürel mirasın korunmasının geleneksel köyler ve topluluk gelişimiyle bütünleştirilmesi, bölgesel bütüncül koruma için kritik bir yoldur. Çin, SOKÜM korumasını geleneksel köylerin, tarihî ve kültürel şehirlerin, kasabaların ve güzel kırsal dinlenme alanlarının geliştirilmesiyle aktif biçimde bütünleştirmekte; böylece kırsal alanların kültürel zenginliğini artırmaktadır. Aynı zamanda yeni kentleşme girişimleri içinde SOKÜM'ün korunması güçlendirilmekte ve "Topluluklarda SOKÜM" programı kapsamlı biçimde ilerletilmektedir. Bu yaklaşım, somut olmayan kültürel mirası müzelere kapatılmış bir "kalıntı" olmaktan çıkarıp topluluk kültürünün ayrılmaz bir parçasına, insanların gündelik yaşamına derinlemesine gömülü bir unsura dönüştürmektedir. Tek tek projeler ya da beceriler üzerine yoğunlaşan geleneksel koruma modellerinden farklı olarak bu sistematik yaklaşım, somut olma-

yan kültürel mirasın bütüncül ve sürdürülebilir gelişimini sağlamayı; böylece "yalıtılmış koruma" riskini etkili biçimde önlemeyi amaçlamaktadır.

"Muhafaza" ve "aktarım"dan "canlandırma" ve "yararlanma"ya geçiş, somut olmayan kültürel mirasın korunmasında stratejik bir dönüşüme işaret etmektedir. Somut olmayan kültürel miras ile turizmin derin entegrasyonu, bunun en dinamik tezahürlerinden biridir. Çin; ayırt edici SOKÜM unsurlarını öne çıkaran çok sayıda tematik turizm rotası, eğitim gezisi ürünü ve temsili kültürel eser geliştirmiştir. Örneğin Shaanxi Eyaleti'ndeki Yulin, Yulin Antik Kenti ve Kuzey Shaanxi Halk Şarkısı Müzesi gibi popüler çekim merkezlerinden yararlanarak "somut olmayan kültürel miras + festivaller", "somut olmayan kültürel miras + gösteriler" ve "somut olmayan kültürel miras + eğitim turları" gibi yenilikçi kültür turizmi projelerini hayata geçirmektedir.

Çin'in kuzeybatısındaki Sincan Uygur Özerk Bölgesi, Changji Hui Özerk Bölgesi, Mori Kazak Özerk İlçesi'ndeki Yueliangdi köyü
(Fotoğraf: People's Daily, 2022).

Guizhou'daki Zunyi ise Dünya Mirası alanı Hailongtunda turistik cazibe merkezleri geliştirmiştir. Zunyi Normal Üniversitesi gibi yerel üniversitelerle işbirliği içinde, eski Çin hanedanlarının sınır etnik bölgelerindeki yönetim bilgeliğini keşfetmekte; "turizmi kültür yoluyla besleme ve kültürü turizm yoluyla görünür kılma" anlayışıyla ülke çapından ziyaretçi çekmektedir. Somut olmayan kültürel miras atölyelerinin kurulması, kırsal canlanma ve istihdam artışı için önemli bir itici güç hâline gelmiştir. Zengin SOKÜM kaynaklarından yararlanılarak ülke genelinde 9.100'den fazla atölye kurulmuş; bunlar yoksulluktan çıkmış 270.000'den fazla kişiye doğrudan istihdam sağlamış ve kişi başına ortalama yıllık gelir 36.000 yuanın üzerine çıkmıştır (Wang, 2025).

Çinli akademisyenler de somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik akademik disiplinlerin geliştirilmesini aktif olarak araştırmışlardır.

Canlı yayın, kısa video ve e-ticaret gibi yeni medya platformları SOKÜM'ün korunması için hayati kanallara dönüşmüştür. Veriler, 2022 yılında Taobao'daki SOKÜM mağazalarının sayısının 32.853'e ulaştığını; bunun 2020'ye göre yüzde 9,5'lik bir artışa denk geldiğini göstermektedir. SOKÜM işlem hacmi 2020'ye kıyasla yüzde 11,6 artmış; SOKÜM tüketicilerinin sayısı yüz milyonlarla ifade edilir hâle gelmiştir. Özellikle 1990 ve 2000 sonrası kuşaklar SOKÜM ürünlerinin başlıca tüketici gücü olarak öne çıkmaktadır (Shen, 2025).

Dijital koleksiyonların geliştirilmesi, SOKÜM korunmasında sıcak bir başlık hâline gel-

miştir. "SOKÜM Aracılığıyla Çin" ve "SOKÜM Açık Dersleri" gibi televizyon programları ile çevrim içi dersler geniş ilgi görmüştür. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı ve diğer kurumlar SOKÜM ile ilgili akademik disiplinlerin gelişimini ortaklaşa desteklemiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 14. Ulusal Halk Kongresi'nin Üçüncü Oturumu'na sunulan 3164 sayılı Önerge'ye verdiği yanıtta belirtildiği üzere, 2025 itibarıyla 25 lisans eğitim kurumu Somut Olmayan Kültürel Miras koruma bölümleri açmış ve akademik önemi giderek artan bir SOKÜM disiplinler kümesi oluşturmuştur (Ministry of Culture and Tourism of the PRC, 2025c).

Akademik Araştırmalar, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasının Kapsamını Genişletmektedir

Çin'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunmasına yönelik akademik araştırmalar, temel olarak beş ana tematik alanı kapsamaktadır. İlk alan, kültürel ekolojik koruma alanları (Zhu, 2025) ve somut olmayan kültürel miras toplulukları (Han & Gao, 2020) gibi SOKÜM'ün korunmasına ilişkin kavramsal çerçeveleri incelemektedir. İkinci kategori ise üretken koruma (Huang, 2026), bütünsel koruma (Yang, 2025), fikri mülkiyetin korunması (Rao & Dong, 2025), dijital koruma (Nie, 2025) ve halk kültürel geleneklerinin korunması (Shan, 2013) gibi koruma stratejilerini incelemektedir. Üçüncü bir odak noktası ise etnik azınlık toplulukları içinde somut olmayan kültürel mirasın aktarımı ve korunmasıdır. Örneğin, Guizhou eyaletinde yapılan saha çalışmasına dayanarak Wen (2013), etnik somut olmayan kültürel miras mirasçılarının korunmasında dört temel sorunu belirlemektedir. Dördüncü olarak, akademisyenler tarihi şehirler, müzeler ve kütüp-

haneler gibi kurumların rolünü incelemektedir. Örneğin Feng ve Zhao (2022), topluluk müzelelerinin çeşitli paydaşların işbirliğine dayalı katılımı yoluyla somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik dinamik süreci etkili bir şekilde sergileyebileceğini savunmaktadır. Son olarak, önemli sayıda araştırma, somut olmayan kültürel miras bağlamında turizm gelişimini ele almaktadır. Li ve Jia (2026), Hubei'nin güneybatısındaki 12 şehir ve ilçeyi vaka çalışması olarak ele alarak, somut olmayan kültürel miras turizm potansiyeli için bir değerlendirme sistemi oluşturmuş ve bu bölgeleri faktör analizi ile IPA analizi kullanarak değerlendirmiştir. Araştırma bulgularının çoğu, somut olmayan kültürel miras ve modernleşme, etnik topluluklar, kültürel çeşitlilik, kültürel aktarı

rım ve miras eğitimi ile ilgili konuların anlamlarını ve kapsamını genişletmeye devam etmektedir.

Çinli akademisyenler de somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik akademik disiplinlerin geliştirilmesini aktif olarak araştırmışlardır. Örneğin, Song ve He (2019), SOKÜM koruma kapasitesinin oluşturulmasının, istikrarlı ve profesyonel akademik destek sağlamak üzere uzmanlaşmış disiplinler gerektiren uzun vadeli ve sistematik bir çaba olduğunu savunmaktadır. Sun Yat-sen Üniversitesi, SOKÜM koruma araştırmalarında disiplinlerarası entegrasyonu ve mesleki gelişimi teşvik etmek amacıyla, yüksek lisans ve doktora programları da dahil olmak üzere SOKÜM odaklı akademik programlar ve disiplinler oluşturmuştur; bu, öncü bir girişimdir.

İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nin Hohhot kentinde 12 Haziran 2025'te düzenlenen Kültür ve Doğal Miras Günü etkinliğinde, bir Siçuan Operası sanatçısı ilkokul öğrencileriyle keyifli bir an paylaşıyor (Fotoğraf: Ding Genhou/China Daily, 2025).

Gao (2025), somut olmayan kültürel miras çalışmalarının gelişiminin, kültürel ekolojik çeşitlilik bağlamında disiplinlerarası araştırmayı “incelemekten” “disiplinlerarası” akademik inovasyon ve gelişime doğru kayması gerektiğini savunmaktadır. Pu ve Zhang (2025), teorik sistemlerin mantıksal temellerini güçlendirmek için çabaların disiplinlerarası çerçevelerin, akademik sistemlerin ve söylemsel yapıların geliştirilmesine dayandırılması gerektiğini savunmaktadır. Çin’in ulusal koşullarına ve güncel gerçeklerine dayanan bu çabalar, özneliği ve özgünlüğü korumalı ve böylece Çin’in özerk bilgi sisteminin gelişimini hızlandırmalıdır.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Uluslararası Değişim ve İşbirliği

Çin, Ağustos 2004’te UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne taraf olduktan sonra, Sözleşme çerçevesindeki tüm faaliyetlere aktif biçimde katılmış, uluslararası sözleşmenin sağlıklı gelişimini güçlü biçimde desteklemiş ve küresel kültürel yönetiminde sorumlu bir aktör olarak tanınan bir kültürel güç kimliği edinmiştir. UNESCO’ya göre, bugün ulusal somut olmayan kültürel miras listelerine kaydedilmiş unsur sayısı bakımından dünyada ilk sıradadır (UNESCO, t.y.). Bu durum, uluslararası SOKÜM koruma alanında yaptığı etkin katkıları ve yükümlülük yerine getirme kapasitesini göstermekte; aynı zamanda Çin kültürünün uluslararası sesini ve etkisini pekiştirmektedir.

Asya-Pasifik bölgesinde somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik kapasite geliştirme ihtiyacının artmasına yanıt vermek üzere kurulan UNESCO Asya-Pasifik Bölgesi Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Uluslararası Eğitim Merkezi (bundan sonra “Asya-Pasifik Merkezi”²

olarak anılacaktır), 2014’ten bu yana yıllık eğitim programları yürütmektedir. Bu programlar, SOKÜM kapasite geliştirme çerçeveleri, SOKÜM’ün eğitimle bütünleştirilmesi ve SOKÜM eğitici kadrolarının yetiştirilmesi gibi temel alanları kapsamaktadır. Merkezin sürmekte olan çalışmaları, Yönetim Kurulu’nun dokuzuncu toplantısının 14 Ocak 2020’de Pekinde yapılmasıyla bir kez daha teyit edilmiştir. Merkezin kuruluşu ve çalışmaları, uluslararası toplumun Çin’in SOKÜM koruma çabalarını tanıdığını göstermektedir (China Daily, 2020). UNESCO ile yürütülen bu işbirliği, uluslararası kültürel işbirliğinin önemli bir modeli niteliğindedir ve Çin’in Asya-Pasifik bölgesinde SOKÜM koruma kapasitesine katkıda bulunması ve bunu güçlendirmesi için kilit bir platform sunmaktadır. Çin, komşu ülkelerle ortak somut olmayan kültürel miras unsurlarını birlikte aday gösterip koruyarak uluslararası işbirliğinde öncü bir rol üstlenmiştir. Ayrıca Kuşak ve KYG güzergâhındaki ülkelerle değişim ve işbirliğini güçlendirmeye büyük önem vermekte; böylece ulusal egemenliği ve kültürel güvenliği korumayı amaçlamaktadır. Kültürel Çeşitlilik Sözleşmesi’ne taraf olan Çin, UNESCO’nun kültürel çeşitlilik festivallerini desteklemekte, bunlara katılmakta ve ev sahipliği yapmakta; böylece Çin kültürünün özgün özünü ve cazibesini dünyaya daha iyi tanıtmaktadır (Phoenix.com, 2015).

Bugün somut olmayan kültürel miras, Çin kültürünü küresel sahneye taşıyan canlı ve altın değerinde bir kartvizit hâline gelmiştir. Örneğin, “Bahar Bayramı—Çin Halkının Geleneksel Yeni Yılı Kutlama Toplumsal Pratikleri” 2024’te UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi’ne başarıyla kaydedilmiştir. Bununla birlikte dünya nüfusunun yaklaşık beşte biri Yeni Yılı kutlamakta; yaklaşık 20 ülke Ay Yeni Yılı’nı resmî tatil olarak kabul etmektedir. Çin, çok boyutlu bir dijital bütünleşme mekanizması sistemi kurmayı ve

çeşitli yayılım kanalları ile platformları geliştirmeyi sürdürmektedir. Televizyon dizileri, belgeseller, tanıtım filmleri, sahne oyunları ve kısa videolar gibi farklı biçimler aracılığıyla Çin, somut olmayan kültürel mirasının özgün cazibesini dünyaya göstermekte ve Çin kültürünün uluslararası etkisini artırmaktadır (China Social Sciences Network, 2024).

Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma Çabalarının Karşı Karşıya Olduğu Gerçek Zorluklar

İlk zorluk, küreselleşme ve kentleşmenin getirdiği yaşama çevresi dönüşümüdür. Geçmişte somut olmayan kültürel miras, sıradan insanların gündelik yaşamının ayrılmaz bir parçası ve topluluk ile duy-

gusal bağların taşıyıcısıydı. Bugün ise bölgeler arası nüfus hareketliliğinin artması ve yaşam ritminin hızlanmasıyla bu işlevler giderek zayıflamaktadır. Araştırmalar, geleneksel köylerin yok oluşu ya da gerilemesinin, somut olmayan mirasın dayandığı fiziksel mekânları ve kültürel aktarım ağlarını doğrudan kopardığını göstermektedir. Özellikle belirli bölgelere, köylere ve halk geleneklerine bağlı birçok somut olmayan miras unsuru, yaşayan aktarımını ancak sağlam topluluk ekosistemleri içinde sürdürebilmektedir (Yan & Du, 2016). Ancak kentleşme dalgası içinde çok sayıda köy dönüştürülmüş ya da ortadan kalkmış, asli sakinler kademeli olarak başka yerlere taşınmıştır. Bu durum, somut olmayan kültürel mirasın "zeminini" sökmekte ve kültürel ekosistemleri istikrarsızlaştırmaktadır.

Nanchang Üniversitesi'nden uluslararası öğrenciler, 13 Şubat 2024 tarihinde Çin'in doğusundaki Jiangxi eyaletinin Fuzhou şehrindeki Wenchangli tarihi bölgesinde düzenlenen Bahar Festivali sırasında ejderha dansı yaparken (Fotoğraf: Li Jie/People's Daily, 2024).

Böyle olgular bazen “sözde yapıcı yıkım” olarak da görülmektedir; yani modernleşme çabalarının mirasın özgünlüğünü istemeden aşındırması söz konusudur. Sanayileşme ve kentleşmenin somut olmayan kültürel mirasın yaşama ortamı üzerindeki olumsuz etkileri arasında geleneksel yaşam tarzlarının değişmesi, kültürel hafızanın solması ve gençlerin yerel kültürden uzaklaşması da bulunmaktadır. Bu etkenler iç içe geçerek karmaşık bir meydan okuma oluşturmaktadır. Ekonomik ve toplumsal gelişme kültürel ekolojiyi yeterince dengelemezse, somut olmayan kültürel miras projeleri “kurtarıldıktan sonra yeniden kaybedilme” çıkmazına dahi sürüklenebilir.

Birçok somut olmayan kültürel miras eserinin mülkiyeti belirsiz olduğu için ticari kullanımda ihlal uyuşmazlıkları ve hukukî kör noktalar ortaya çıkmaktadır.

İkinci zorluk, miras taşıyıcılarının gelişimidir; bu alanda çok sayıda sorun bulunmaktadır. Somut olmayan kültürel miras projelerini canlı tutmanın özü, taşıyıcıların yetiştirilmesidir; ancak mevcut sistem, yetenek açığı, nüfusun yaşlanması ve toplumsal statü ile ekonomik güvencenin yetersizliği gibi derin yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Sözlü aktarım ve uygulamalı eğitim gerektiren birçok somut olmayan kültürel miras becerisi, çoğu zaman yaşlı uygulayıcıların elindedir. Gençler ise çeşitli nedenlerle gereken zamanı ve emeği yatırmaya isteksizdir; bu da geleneksel usta-çırak modelini modern toplumda ciddi biçimde zorlamaktadır. Ulusal düzeydeki taşıyıcılara uzun süredir devlet sübvansiyonları sağlanmasına rağmen, birçok SOKÜM projesi

günlük yaşam giderlerini ve aile masraflarını karşılayacak ekonomik getiriye üretememektedir. Bu nedenle birçok taşıyıcı geçimini sağlamak için uzun süreli başka işlerde çalışmak zorunda kalmakta, bu da enerjilerini miras aktarımından uzaklaştırmaktadır. Örneğin Fujian, Hua’andaki Gaoshan etnik grubunun somut olmayan kültürel miras uygulayıcıları ekonomik baskılar ve çevresel değişimler nedeniyle topluluklarını terk etmiş; bu da aktarım çabalarını durma noktasına getirmiştir (Hong, 2025). Benzer şekilde Guizhou, Kongbai Köyü’ndeki Miao gümüş işçiliği ustaları da genç kuşakların geleneksel zanaatı devralmak yerine göçmen işçiliği tercih etmesi nedeniyle benzer güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ekonomik baskılar ve kültürel kimlik eksikliği, taşıyıcıları modern sektörlere yönlentmektedir. Kentsel eğitim ve çeşitli eğlence biçimlerinin etkisi altındaki günümüz gençliği, kırsal toplulukları ve geleneksel kültürü derinlemesine anlamamaktadır. Kültürel kimlikteki bu kuşaksal kopuş, somut olmayan mirasa yönelik “kültürel ihtiyaç” duygusunu zayıflatmakta; böylece içsel aktarımın ivmesini düşürmektedir.

Üçüncü zorluk, aşırı ticarileşme ve “yabancılaşma” riskinin artmasıdır. Kültür turizmi sektörünün hızlı gelişimiyle birlikte birçok somut olmayan kültürel miras projesi turizm kalkınma planlarına dâhil edilmiştir. Ancak aşırı, akıl dışı ve düzensiz geliştirme oldukça yaygın hâle gelmiştir. Muhtemel ticari kazançların peşindeki bazı projelerde geliştirme süreci aşırı aceleci ve kâr güdümlü görünmekte; somut olmayan kültürel miras salt ticari ürünler gibi ele alınmakta ve onların “özgünlüğü” ile “sahiciliği” zedelenmektedir. Aşırı ticarileşme, turizm ürünlerinin tekdüzeleşmesine ve kültürel ayırt ediciliğin zayıflamasına da yol açabilmektedir. Örneğin çeşitli antik kasabalarda sergilenen ürünler ve

Çin'in güneybatısındaki Guizhou Eyaleti'nde yaşayan Miao etnik grubuna mensup insanlar
(Fotoğraf: CGTN, 2024).

mutfak kültürü çoğu zaman aşırı ölçüde ana akımlaşmakta; bu yüzden yerel özellikler ile etnik kültürlerin penceresi olma işlevini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Bazı bölgelerde “sözde folklor” ve “sahte somut olmayan kültürel miras” olguları ortaya çıkmıştır. Bazı çıkar grupları ve etik dışı işletmeler, somut olmayan kültürel mirası koruma kisvesi altında “yetkililerle iş tutma, uzmanlara rüşvet verme ve medyayı yanıltma” yollarına başvurmuş; böylece kültürel varlıkları fiilen ticarileştirip metalaştırmıştır. Bu durum, SOKÜM projelerinin akılcı biçimde korunmasını ve düzenli gelişimini zedelemektedir. Örneğin İç Moğolistan'daki il düzeyindeki “Zhou Ailesi Kemik Yerine Oturtma Tekniği” adlı SOKÜM projesinin statüsü, sahtecilik nedeniyle iptal edilmiştir (Sina, 2022). SOKÜM projeleri-

ne ilişkin fikrî mülkiyet koruması da karmaşık zorluklarla karşı karşıyadır. Birçok somut olmayan kültürel miras eserinin mülkiyeti belirsiz olduğu için ticari kullanımda ihlal uyuzmazlıkları ve hukukî kör noktalar ortaya çıkmaktadır. Örneğin Suzhou nakışı eseri “Sarhoş Cariye”ye ilişkin ihlal davası, geleneksel yaratım anlayışları ile mevcut yasalar arasındaki çatışmayı ve SOKÜM'ün yargısal korunmasının önündeki engelleri göstermiştir. Hatta bazı ülkeler ve çok uluslu şirketler, “yeniden yorumlama” ve “yapısöküm” kisvesi altında Çin somut olmayan kültürel mirasının kültürel kökenlerini ve değer yönelimlerini koparıp bulanıklaştırmış; bunun sonucunda ekonomik kayıplar ve kültürel tartışmalar ortaya çıkmıştır (Shanghai Bar Association, 2021).

Dördüncü zorluk, bölgesel gelişme dengesizlikleri ve yönetim eşgüdümünün yetersizliğidir. China Tourism News tarafından yayımlanan “2022 Somut Olmayan Kültürel Miras Tüketiminde Yenilik Raporu”na göre, SOKÜM ürünlerinin çevrim içi satışlarında doğu bölgeleri baskındır; işlemlerin yüzde 70’den fazlası Taobao ve Tmall’daki SOKÜM mağazalarında gerçekleşmekte ve bu bölgeler açık ara üstünlük sağlamaktadır. Orta bölgelerin payı yüzde 14, batı bölgelerinin payı yüzde 8, kuzey-doğu bölgelerinin payı ise yalnızca yüzde 4’tür (CTNEWS, 2022). Bu durum, doğu bölgelerinin SOKÜM kaynaklarının ticarileştirilmesine daha erken başlamasını ve görece gelişmiş ekonomileri sayesinde “yenilik ve miras aktarımı + üretken koruma + toplumsal yaygınlaştırma” hattını kurmuş olmalarını yansıtmaktadır. Buna karşılık orta, batı ve ekonomik olarak daha az gelişmiş bölgeler, dijital teknolojileri benimseme ve SOKÜM’ü koruma konusunda zorlanmakta; bu da yeterli belgeleme ve aktarım olmadığı için değerli becerilerin zamanla yok olmasına yol açabilmektedir. Ekonomik gelişmişlik farkları ve kaynak dağılımındaki eşitsizlikler, SOKÜM’ün yayılım alanı ve etkisi bakımından bölgeler arasında ciddi farklılıklar doğurmuştur.

Bölgesel işbirliğine dayalı yönetime gelince, ulusal düzeydeki girişimler; Pekin-Tianjin-Hebei eşgüdümlü kalkınması, Yangtze Nehri Ekonomik Kuşağı’nın gelişimi ve Guangdong-Hong Kong-Makao Büyük Körfez Bölgesi’nin inşası gibi büyük ulusal stratejiler içinde SOKÜM’ün korunması ve aktarımını güçlendirmeyi amaçlayan bölgesel eşgüdüm mekanizmaları kurulmasını önermiş olsa da, uygulamada hâlâ çeşitli güçlükler sürmektedir. Mevcut SOKÜM yönetim sistemi, merkez ile yerel arasındaki yasama hiyerarşisinin belirsizliği nedeniyle pratikte “iki ucu sağlam, ortası boş” biçiminde çarpık bir yapı sergilemektedir. Bunun yanında yönetim katmanları arasındaki görev dağılımı da

eşitsizdir; yerel düzenlemeler kimi zaman bölgesel yetki paylaşımı sorunlarını bilinçli olarak gündem dışı bırakmaktadır. Yerel düzeydeki SOKÜM koruma kurumlarının zayıflığı, özel kadroların eksikliği ve kuramsal araştırmanın pratik koruma çabalarının gerisinde kalması da yönetim eşgüdümündeki ciddi yetersizlikleri göstermektedir. Birçok şehir ve ilçe düzeyindeki kurum ya henüz kurulmamış ya da yeterince gelişmemiştir; kurulanlarda ise yetersiz personel ve mesleki uzmanlık eksikliği önemli sorunlar yaratmaktadır.

Bu sorunlar, KYG güzergâhındaki ülkelerdeki miras yönetimi ve kültürel aktarım sorunlarıyla ortak özellikler taşımakta; dolayısıyla bunların çözüm yolları karşılaştırmalı başvuru değeri taşımaktadır.

Genel olarak Çin’in somut olmayan kültürel mirasının korunması ve aktarımının karşı karşıya olduğu riskler ve zorluklar şunlardır: koruma ile kalkınma arasındaki gerilim; aşırı ticarileşme ve turizm amaçlı aşırı kullanım; tekdüzeleşme ve çekirdek değerlerin seyrelmesi; yaşlı uygulayıcıların vefatıyla becerilerin kaybolma riski; uygulayıcılar arasında kuşaklararası halefiyet sorunları; bölgeler arasında koruma etkinliği farkları (kaynak dağılımı ve koruma kapasitesi dâhil); ve yönetim eşgüdümünün yetersizliği. Bu sorunlar, KYG güzergâhındaki ülkelerdeki miras yönetimi ve kültürel aktarım sorunlarıyla ortak özellikler taşımakta; dolayısıyla bunların çözüm yolları karşılaştırmalı başvuru değeri taşımaktadır.

Qiang etnik grubunun geleneksel kıyafetinin dördüncü kuşak mirasçısı Chen Shijiang (sağda), geleneği modern tasarımlarla yorumlamaya kendini adanmış durumda (Fotoğraf: VCG/The World of Chinese, 2026).

Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirası Korumasında Geleceğe Yönelik Yollar

Yukarıda belirtilen mesele ve zorluklara yanıt olarak bu makalenin yazarları, daha dengeli bir kültürel ekoloji ve sürdürülebilir yönetim amacıyla atılım sağlayabilecek şu yaklaşımları önermektedir:

Birincisi, hukukî güvenceler güçlendirilmeli ve politika çerçevesi iyileştirilmelidir. Çin Halk Cumhuriyeti Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Kanun'un revizyon süreci hızlandırılmalıdır. Mevcut yasa ve yerel düzenlemelerde, somut olmayan kültürel mirası çarpan ya da aşağılayan fiiller için açık tanımlar ve hukukî sonuçların bulunmaması gibi, uygulanabilirliği zayıf aşırı genel hükümler hâlen mevcuttur. Revizyon sürecinde somut olmayan kültürel mirastaki hakların niteliği, içeriği, süjeleri ve nesnelere açıkça belirleyecek şekilde

hükümler ayrıntılandırılmalıdır. Miras taşıyıcılarının meşru haklarını ihlal eden eylemler ayrıntılı biçimde tanımlanmalı ve bunlara ilişkin açık yaptırımlar öngörülmalıdır. İkincisi, somut olmayan kültürel mirasa ilişkin fikrî mülkiyet koruma sistemi güçlendirilmelidir. Hukuk uygulamasını geliştirmek, meşru hakları korumak ve yasa dışı faaliyetlerle mücadele etmek için kapsamlı önlemler alınmalıdır. Üçüncüsü, hukuk eğitimi güçlendirilerek uygulama kapasitesi artırılmalıdır. Somut olmayan kültürel miras projelerinde yer alan bireylere yönelik eğitim programları düzenlenerek hukuk bilinci ve uygulama kapasitesi geliştirilmelidir. Radyo, televizyon, gazeteler ve çevrim içi medya gibi çeşitli kanallar kullanılarak toplum genelinde kapsamlı farkındalık kampanyaları yürütülmeli; kamunun bu mirasın korunmasına ilişkin bilinci yükseltilmelidir.

İkincisi, miras taşıyıcılarının eğitim modeli yenilenmeli ve yetenek gelişimi güçlendirilmelidir. Çok katmanlı ve çok kanallı bir taşıyıcı yetiştirme sistemi kurulmalıdır. Üniversiteler, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin programlar açma ve genişletme konusunda desteklenmelidir. Araştırma enstitüleri, yüksek lisans ve doktora eğitime yönelik mekanizmalar geliştirmeye teşvik edilmelidir. Somut olmayan kültürel miras projelerinin kampüse, sınıfa ve zihne girmesi sağlanarak gençlerin bu alanlara ilgisi ve kültürel kimliği güçlendirilmelidir. Her düzeyde temsili aktarım ve uygulama üsleri kurulmalıdır. Taşıyıcılar, halefiyet zincirini güçlendirmek amacıyla eğitim kurumlarındaki öğretim ve araştırma projelerine dâhil edilmelidir. Aynı zamanda SOKÜM taşıyıcılarının toplumsal statüsü ve ekonomik karşılığı da etkin biçimde yükseltilmelidir. Bir yandan, SOKÜM yeteneklerine saygı duyan, SOKÜM kültürünü yaşatan ve SOKÜM taşıyıcılarını koruyan bir toplumsal atmosfer oluşturulmalıdır. Dinamik yönetim ve teşvik mekanizmaları iyileştirilerek başarılı uygulayıcılara maddi ödüller ve manevi takdir sağlanmalıdır.

Kırsal canlanma sürecinde, somut olmayan kültürel mirasın korunması sanayi gelişimiyle bütünleştirilmeli; böylece yerel toplulukların refahı artırılırken kamunun SOKÜM'e ilişkin farkındalığı ve tanınırlığı güçlendirilmelidir.

Öte yandan, uygulayıcıların sürdürülebilir geçim kaynaklarını güvence altına almak için

birden çok kanal araştırılmalı; göçe zorlayan ekonomik baskılar azaltılmalı ve aktarımın kesintiye uğraması önlenmelidir. “Somut olmayan kültürel miras + sanayi/turizm” gibi yaklaşımlarla gelir kaynakları çeşitlendirilebilir ve yaşam koşulları iyileştirilebilir. Ayrıca somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik profesyonel yönetim ve araştırma kadrolarının yetiştirilmesi güçlendirilmelidir. Üniversiteler, araştırma kurumları ve miras taşıyıcıları arasındaki işbirliği teşvik edilerek düşünce kuruluşları, çalışma istasyonları, öğretim üsleri ve uygulama üsleri kurulabilir; böylece kuramsal araştırma ile pratik koruma çabaları bütünleştirilebilir.

Üçüncüsü, SOKÜM’ün korunması modern yaşamla derin biçimde bütünleştirilmelidir. Turizm, SOKÜM’ün canlandırılması için hayati bir kanaldır; ancak aşırı ticarileşmenin doğurduğu çarpıtma ve tekdüzeleşme risklerine karşı dikkatli olunmalıdır. Hükümetler, SOKÜM turizmine yönelik denetimi güçlendirmeli, koruyucu sınırlar belirlemeli ve piyasayı yüksek nitelikli SOKÜM ürün deneyim mekânları geliştirmeye yönlendirmelidir. Ziyaretçilerin seyahat deneyimleri aracılığıyla SOKÜM’ün kültürel özünü ve çağdaş değerini derinlemesine kavrayabilmesi için sürükleyici eğitim turizmi rotaları oluşturulmalıdır. Büyük veri, sanal simülasyon ve yapay zekâ gibi modern teknolojilerden tam olarak yararlanılarak somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik dijital altyapı kapsamlı biçimde geliştirilmelidir. Buna; ilgili içeriklerin toplanması, düzenlenmesi, saklanması ve canlandırılması yoluyla bilimsel bir SOKÜM veri tabanı kurulması da dâhildir. Eşzamanlı olarak SOKÜM projelerinin yeni medya platformlarında yaygınlaştırılması teşvik edilmeli, “viral” markalar yetiştirilmeli ve genç kuşakların dikkat ve katılımı çekilmelidir. Kırsal canlanma sürecinde, somut olmayan kültürel mirasın

Miluo'da bir ağaç oymacısı ejderha teknesinin baş kısmındaki ayrıntıları tamamlıyor.
(Fotoğraf: Deng Shugang/China Daily, 2022)

korunması sanayi gelişimiyle bütünleştirilmeli; böylece yerel toplulukların refahı artırılırken kamunun SOKÜM'e ilişkin farkındalığı ve tanınırlığı güçlendirilmelidir.

Dördüncüsü, bölgesel eşgüdüm ve yönetim mekanizmaları optimize edilmelidir. İlk olarak, bölgesel işbirliğine dayalı koruma mekanizmaları kurulup geliştirilmelidir; bölgesel SOKÜM korumasına ilişkin bütünlük bir hukukî çerçeve ve politika eşgüdüm sistemi oluşturulmalıdır. Pekin-Tianjin-Hebei bölgesinin koordineli gelişimi, Yangtze Nehri Ekonomik Kuşağı'nın gelişimi, Guangdong-Hong Kong-Makao Büyük Körfez Bölgesi'nin inşası ve Sarı Nehir Havzası'nın ekolojik

korunması ile yüksek kaliteli gelişimi gibi büyük ulusal stratejiler çerçevesinde, SOKÜM'ün korunması ve aktarılmasına ilişkin bölgesel koordinasyon mekanizmaları güçlendirilmelidir. Tematik araştırmalar yürütülmeli ve ayırt edici etkinlikler organize edilmelidir. Gelişmiş doğu bölgeleri, merkez ve batı Çin'deki devrimci üs bölgelerinde, etnik bölgelerde, sınır bölgelerinde ve yoksul bölgelerde somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik işbirlikçi desteği artırmaya teşvik edilmeli; böylece kaynak paylaşımı ve karşılıklı öğrenme sağlanmalıdır. İkinci olarak, hükümet liderliğindeki, kurumlar arası eşgüdüme dayanan ve toplumsal katılımı içeren çalışma çerçevesi iyileştirilmelidir.

Her düzeyde kültür ve turizm idarelerinin öncü sorumlulukları belirginleştirilmeli, ilgili kurumlar görevlerini yerine getirmek ve ilerlemeyi birlikte sağlamak üzere koordine edilmeli; parçalı yönetim ve belirsiz sorumluluklardan kaçınılmalıdır. Aynı zamanda sanayi örgütleri, işletmeler, kurumlar, vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşlarının rollerinden tam olarak yararlanmak üzere SOKÜM'ün korunması ve aktarımına yönelik geniş toplumsal katılım daha da teşvik edilmelidir. Üçüncü olarak, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin denetim, değerlendirme ve performans yönetimi güçlendirilmelidir. Koruma çalışmalarına ilişkin gözetim ve teftiş mekanizmaları kurulup iyileştirilmeli; envanter unsurlarının ve temsili miras taşıyıcılarının korunma durumu her düzeyde düzenli olarak değerlendirilmeli; koruma birimlerinin sorumluluklarını yerine getirme performansı izlenmeli ve dinamik yönetim uygulanmalıdır. Fon kullanımı, proje uygulaması ve aktarım etkinliği gibi kritik alanlar için bilimsel bir değerlendirme göstergeleri sistemi geliştirilerek koruma tedbirlerinin etkili ve kaynak kullanımının rasyonel olması güvence altına alınmalıdır.

KYG'ye katılan ülkeler açısından, Çin'in SOKÜM'ün korunmasına ilişkin sistematik deneyiminin benimsenmesi, ulusötesi işbirliği için somut yollar sunmaktadır.

Beşincisi, Çin'in SOKÜM'ün korunmasına ilişkin sistematik deneyiminin KYG'nin kültürlerarası işbirliği çerçevesi içine yerleştirilmesi, daha geniş bir bağlamda uyarlanabilir yollar ve modeller görünür kılabilir. Buradaki temel çaba, "hükümet liderliği,

sistematik koruma, yaşayan mirasın aktarımı ve bütünlük gelişme" ile nitelenen Çin pratiğini paylaşılabılır küresel kamusal mallara ve işbirlikçi yönetim araçlarına dönüştürmektir. Çin'in üst düzey tasarım, envanter oluşturma ve miras taşıyıcılarının belirlenmesi ile eğitilmesine ilişkin standartlaştırılmış yöntemleri; özellikle kendi koruma rejimlerini geliştirme sürecinin erken aşamasındaki KYG katılımcısı ülkeler için somut bir "kurumsal araç takımı" sunmaktadır. Örneğin Çin'in temsili SOKÜM projeleri ve miras taşıyıcılarını belirlemeye yönelik çok katmanlı sistemi ile kültürel ekolojik koruma bölgelerini planlama ve yönetme konusundaki uzmanlığı; ortak araştırma programları, uluslararası eğitim çalıştayları ve standartlaştırılmış uygulama kılavuzlarının birlikte geliştirilmesi gibi araçlar üzerinden etkili bilgi aktarımı ve kapasite inşasına imkân verebilir.

Sonuç

Son yirmi yılda Çin'in somut olmayan kültürel mirası koruma çabaları, başlangıçtaki "belgeleme", "muhafaza" ve "kurtarma" aşamalarından günümüzdeki "koruma", "aktarım" ve "yararlanma" odağına evrilmiştir. Çin bugün UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri'ne kaydedilen unsur sayısı bakımından dünyada ilk sıradadır. Bu başarılar birkaç temel etmenden kaynaklanmaktadır. Birincisi, Çin hükümet liderliği altında tüm düzeyleri ve sektörleri kapsayan ayırt edici bir hukukî ve politik çerçeve kurmuştur. Bu sistem, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik politikaların etkili biçimde uygulanması, uzun vadede sürdürülmesi ve sürdürülebilir işlemini için güçlü güvenceler sağlamaktadır. İkincisi, ulusal, eyalet, il (prefektörlük) ve ilçe düzeylerinde çeşitli yollarla dört kademeli bir temsili miras taşıyıcısı sistemi kurulmuştur. Bu sistem, somut olmayan kültürel mirasın aktarımı ve

kullanımına ilişkin yetenek ve entelektüel kaynak desteği sunmaktadır. Üçüncüsü, Çin SOKÜM'ü koruma felsefesini ve modelini dönüştürmüş; tekil korumadan ekosistem düzeyinde yaşatarak korumaya geçmiştir. SOKÜM'ün geleneksel köy ve topluluk gelişimiyle bütünleştirilmesi, "koruma, aktarım, gelişme ve yararlanma"nın organik bir bileşimini sağlamaktadır. Kültürel ekolojik bölgeler, proje-merkezli yaklaşımların ötesine geçen kuramsal bir ilerlemeyi temsil etmekte ve "yapıcı yıkım" risklerini azaltmaktadır. Dördüncüsü, Çinli akademisyenlerin kuramsal araştırmaları ve akademik keşifleri yalnızca SOKÜM korumasına ilişkin bir bilgi sistemi kurmakla kalmamış, ilgili alanlarda Çin'in söylem gücünü de güçlendirmiş; Çin kültürünün küresel dolaşımını ve tanınırlığını artırmıştır. Beşincisi, Çin somut olmayan kültürel mirasın korunmasında uluslararası işbirliği

ve değişimi etkin biçimde desteklemekte; Çin'in somut olmayan kültürel mirasının özgün cazibesini dünyaya gösterirken Çin kültürünün uluslararası etkisini de artırmaktadır.

Bununla birlikte Çin'in somut olmayan kültürel mirası koruma alanında hâlen çok sayıda pratik zorlukla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Koruma ile kalkınma arasında içkin bir gerilim vardır; topluluk katılımı mekanizmalarının derinleştirilmesi gerekmekte ve bölgesel gelişme eşitsizlikleri belirginliğini korumaktadır. Aynı zamanda uygulayıcılar, kuşaklararası boşluklar, yaşlanma, sınırlı toplumsal tanınma ve yetersiz ekonomik güvence gibi sistemsel sorunlarla yüz yüzedir. "Ticarileşme ile özgünlük" ve "bölgesel dengesizlikler" arasındaki gerilimleri çözebilmek için gelecekteki çabaların "kültürel ekosistem yönetimi"ni öncelemesi gerekir.

Sinciang Uyghur Özerk Bölgesi'nin Urumçi şehrindeki 6. Çin Sinciang Uluslararası Dans Festivali'nden bir görüntü, 20 Temmuz 2023 (Fotoğraf: Xinhua, 2023).

Somut olmayan kültürel mirasın korunmasının sürdürülebilir ve sağlıklı gelişimi; hukukî ve politik çerçevenin sürekli iyileştirilmesi, uygulayıcıların yetiştirilmesine yönelik yenilikçi yaklaşımlar, SOKÜM'ün çağdaş yaşama bütünleştirilmesi ve bölgeler arası eşgüdüm mekanizmalarının optimize edilmesi yoluyla ilerletilmektedir.

KYG'ye katılan ülkeler açısından, Çin'in SOKÜM'ün korunmasına ilişkin sistematik deneyiminin benimsenmesi, ulusötesi işbirliği için somut yollar sunmaktadır. İlk olarak, Çin'in dijital belgeleme ve veri tabanı yönetimi alanındaki uzmanlığından (örneğin Ulusal SOKÜM Dijital Müzesi) yararlanılarak, ortak dijital arşivler ve bilgi paylaşım platformları kurulabilir; böylece tehlike altındaki miras için koordineli dijital kurtarma projeleri yürütülebilir. Kaynakların birleştirilmesi ve paylaşımı için birleştirilmiş üstveri standartları benimsendiğinde, bu tür platformlar akademik araştırmayı, eğitsel yaygınlaştırmayı ve kültür endüstrilerini destekleyen bir açık veri altyapısı oluşturacaktır. Çin'in yerleşik "SOKÜM Taşıyıcıları Eğitim Programı" temel alınarak, KYG ortaklarıyla tematik atölyeler, sınır aşan mentorluk programları ve genç uygulayıcılara yönelik burslar içeren işbirlikçi girişimler geliştirilebilir. İpek Yolu'nun ortak mirası olan ipekçilik, seramik, ahşap işçiliği ve sahne sanatları gibi alanlara odaklanmak, yalnızca teknik alışverişi kolaylaştırmakla kalmayacak; aynı zamanda farklı bölgelerdeki genç kuşaklar arasında kültürel kimlik ve sürekliliği de güçlendirecektir.

Ayrıca Çin'in "SOKÜM + turizm" modeli, özellikle bölgesel bütüncül koruma ve topluluk öncülüğündeki kültür turizmi yaklaşımı bakımından, ulusötesi uygulama açısından kayda değer bir potansiyel taşımaktadır. Örneğin Orta Asyalı ortaklarla "Bozkır Göçebe Kültürel Miras Yolculuğu" ya da Güneydoğu Asya ülkeleriyle "Deniz İpek Yolu El Sanatları Turu"

gibi tematik kültür rotalarının ortaklaşa tasarlanması, dağınık miras alanlarını bütünlüklü anlatı güzergâhlarına dönüştürebilir. Bu yaklaşım, toplulukların ekonomik faydasını artırırken karşılıklı kültürel anlayışı da derinleştirecektir. Politika alanında ise Çin'in koruma ile kalkınma arasındaki dengeyi kurmaya yönelik süregiden müzakereleri—özellikle "üretim temelli koruma"nın sınırlarının tanımlanması ve aşırı ticarileşmeye karşı düzeltici mekanizmaların kurulması—KYG ülkeleri için risk farkındalığı ve yönetişim bakımından değerli içgörüler sunmaktadır. SOKÜM üzerine KYG odaklı bir hükümetlerarası diyalog mekanizması ve uzman komitesi kurulması; sınır aşan fikrî mülkiyet koruması ve paylaşılan mirasın ortak aday gösterimi gibi müşterek sorunlara ilişkin vakaların düzenli paylaşımını ve ortak istişareyi mümkün kılacaktır. Böylece "istişare, işbirliği ve ortak yarar" ilkesi temelinde, bölgesel duyarlılığa sahip koruma etiklerinin ve işbirliği normlarının gelişmesi desteklenebilir. Çin'in deneyimi kuşkusuz kendi ulusal bağlamı tarafından şekillendirilmiştir; ancak bu deneyimin öz-düşünsel pratiği ve uyarlanabilir yenilikleri, kültürlerarası karşılıklı öğrenme ve birlikte evrim kültürüne katkıda bulunabilir. Nihayetinde bu tür bir işbirliği, SOKÜM'ün korunmasını yalnızca kültürel çeşitliliği muhafaza etmenin bir aracı olmaktan çıkarıp, sürdürülebilir topluluk gelişimini teşvik eden ve KYG ülkeleri arasında halklar arası bağları güçlendiren pratik bir çerçeveye dönüştürecektir.

Notlar

¹ Hezhe İmakan geleneği, kuzeydoğu Çin'deki Hezhe halkının dünya görüşünün ve tarihsel hafızasının hayati bir bileşenidir. Şiirsel ve düzyazı anlatımlar yoluyla icra edilen bu gelenek, kabileler ve aileler içinde çıraklık ilişkileri aracılığıyla aktarılmaktadır. Tarihsel hafızayı, etnik adetleri ve ahlaki

öğretileri koruma ve eğlence sağlama gibi çoklu işlevler üstlenmektedir. Ancak okul eğitiminin standartlaşması, anlatı ustalarının hayata veda etmesi ve gençlerin iş için kentlere göç etmesi nedeniyle İmkan geleneğinin aktarımı sürekli bir gerilemeye karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle gelenek, 2011 yılında Birleşmiş Milletler'in Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne kaydedilmiştir.

² Asya-Pasifik Merkezi, Çin hükümeti ile UNESCO arasında imzalanan anlaşma uyarınca 2012 yılında Pekin'de kurulan bir UNESCO 2. Kategori Merkezidir. Asya-Pasifik bölgesindeki ülke ve bölgelere somut olmayan kültürel miras alanında kapasite geliştirme eğitimi sağlamakla görevlidir. Uzman, kursiyer ve eğitici veritabanları oluşturarak; ilgili bilgi ve materyalleri toplayıp düzenleyerek; ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeydeki seminerlere katılarak eğitim modellerini ve içeriklerini sürekli geliştirmektedir. Ayrıca eğitim değerlendirmeleri ve eğitim çıktılarının yayımlanması yoluyla, yararlanıcı ülkelerin somut olmayan kültürel mirasın korunması ve araştırılmasıyla ilgili takip faaliyetlerini yürütmesine destek vermektedir. Bu merkez, Asya-Pasifik ülkelerinin somut olmayan kültürel miras koruma çabalarına entelektüel destek ve teknik yardım sağlamış; bu alandaki çalışmaların ulusal ve bölgesel düzeylerde hayata geçirilmesini önemli ölçüde ilerletmiş; ayrıca UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Kapasite Geliştirme Stratejisi'nin küresel ölçekte uygulanmasına katkıda bulunup bunu teşvik etmiştir.

Teşekkür

Bu makale, Zunyi Normal Üniversitesi bünyesindeki "Kuzey Guizhou Kültürü Araştırma Merkezi" (2024JDZD001) tarafından desteklenmiştir. 🌸

Kaynakça

- Bian, H. (2021). *A brief discussion on strengthening intellectual property protection for Suzhou embroidery*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.jsjc.gov.cn/qin-gfengyuan/202102/t20210205_189996.shtml adresinden alınmıştır.
- China Daily. (2020). *The 9th meeting of the governing board of the UNESCO international training center for intangible cultural heritage in the Asia-Pacific region was held in Beijing*. 17 Aralık 2025 tarihinde <https://ent.chinadaily.com.cn/a/202001/17/WS5e217eb-ba3107bb6b579a94e.html> adresinden alınmıştır.
- China Government Online. (2005). *Opinions of the General Office of the State Council on strengthening the protection of China's intangible cultural heritage*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.gov.cn/gongbao/content/2005/content_63227.htm adresinden alınmıştır.
- China Government Online. (2021a). *Notice from the Ministry of Culture and Tourism on the issuance of the "14th Five-Year Plan for the protection of intangible cultural heritage"*. 21 Aralık 2025 tarihinde https://www.gov.cn/zhengce/zhengceku/2021-06/09/content_5616511.htm adresinden alınmıştır.
- China Government Online. (2021b). *The General Office of the Communist Party of China Central Committee and the General Office of the State Council have issued the "Opinions on further strengthening the protection of intangible cultural heritage"*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.gov.cn/zhengce/2021-08/12/content_5630974.htm adresinden alınmıştır.
- China Social Sciences Network. (2024). *Digital convergence boosts international dissemination of intangible cultural heritage*. 12 Aralık 2025 tarihinde https://cssn.cn/skgz/bwyc/202408/t20240822_5773209.shtml adresinden alınmıştır.
- CTNEWS. (2022). *Intangible cultural heritage consumption innovation report*. 21 Aralık 2025 tarihinde https://www.ctnews.com.cn/paper/content/202211/23/content_75960.html adresinden alınmıştır.
- Feng, L., & Zhao, J. (2022). Dynamic co-creation: Intangible cultural heritage preservation practices in community museums. *Journal of Northwestern Ethnic Studies*, (4), 93–101. doi:10.16486/j.cnki.62-1035/d.20220823.001
- Gao, X. (2025). Construction of intangible cultural heritage studies: Practice, discipline, and integration. *The Journal of Jiangsu Administration Institute*, (5), 44–51.
- Han, C., & Gao, B. (2020). Practice of community-based intangible heritage protection on the county level: Theoretical exploration of key concepts. *Journal of Minzu University of China (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 47(3), 70–77. doi:10.15970/j.cnki.1005-8575.2020.03.008

- Hong, L. (2025). *Fujian Hua'an: Safeguarding the intangible cultural heritage of the Gaoshan people through the rule of law*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.spp.gov.cn/spp/zd gz/202507/t20250703_700270.shtml adresinden alınmıştır.
- Huang, X. (2026). The dual unity of practicality and emotionality: An in-depth analysis of consumption demands for intangible cultural heritage and the transformation of productive protection paradigms. *Journal of Sichuan Normal University (Social Sciences Edition)*, 53(2), 188–197. doi:10.13734/j.cnki.1000-5315.2026.0406
- Hunan Provincial People's Government. (2015). *Measures of Hunan Province for the implementation of the law of the People's Republic of China on the protection of intangible cultural heritage (draft for public comment)*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.hunan.gov.cn/hnszf/hdjl/dczj/myzj/201506/t20150615_4829151.html adresinden alınmıştır.
- IHCHINA. (t.y.). *List of national intangible cultural heritage representative projects*. 17 Aralık 2025 tarihinde <http://www.ihchina.cn/project.html> adresinden alınmıştır.
- Jiangsu Government Legal Affairs Network. (2012). *Draft for public comment on the Regulations on the protection of intangible cultural heritage of Jiangsu Province (revised draft)*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://sft.jiangsu.gov.cn/art/2012/7/9/art_71922_8108279.html adresinden alınmıştır.
- Li, M., & Jia, R. (2026). Assessment of the development potential of intangible cultural heritage tourism and a study on countermeasures: An empirical analysis based on the southwestern Hubei region. *Journal of Guizhou Minzu University (Philosophy and Social Sciences)*, (2), 133–153.
- Ma, Z., Ma, D., & Liu, J. (2020). On the research and training program in higher learning institutions and the protection of intangible cultural heritage. *Journal of Northwest Minzu University (Philosophy and Social Science)*, (1), 172–180. doi:10.14084/j.cnki.cn62-1185/c.20191231.002
- Ministry of Culture and Tourism of the People's Republic of China (PRC). (2025a). *Notice from the Ministry of Culture and Tourism on the announcement of the sixth batch of national intangible cultural heritage representative bearers*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://zwgk.mct.gov.cn/zfxgkml/fwzwhyc/202503/t20250314_958832.html adresinden alınmıştır.
- Ministry of Culture and Tourism of the People's Republic of China (PRC). (2025b). *China's "Hezhe ethnic group Imakan" included in UNESCO representative list of the intangible cultural heritage of humanity*. 9 Aralık 2025 tarihinde http://www.mct.gov.cn/whzx/whyw/202512/t20251211_963662.htm adresinden alınmıştır.
- Ministry of Culture and Tourism of the People's Republic of China (PRC). (2025c). *Response of the Ministry of Culture and Tourism to Proposal No. 3164 of the third session of the 14th National People's Congress*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://zwgk.mct.gov.cn/zfxgkml/zhgl/jytadf/202512/t20251218_963772.html adresinden alınmıştır.
- Ministry of Education of the People's Republic of China (PRC). (2015). *Notice from the General Office of the Ministry of Culture and the General Office of the Ministry of Education on the implementation of the training program for bearers of China's intangible cultural heritage*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.moe.gov.cn/jyb_xgk/moe_1777/moe_1779/201511/t20151127_221361.html adresinden alınmıştır.
- Ministry of Education of the People's Republic of China (PRC). (2017). *Notice from the Ministry of Education on the issuance of the "Guidelines for moral education in primary and secondary schools"*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.moe.gov.cn/srcsite/A06/s3325/201709/t20170904_313128.html adresinden alınmıştır.
- Ministry of Education of the People's Republic of China (PRC). (2018). *Response from the Ministry of Education to Proposal No. 6359 of the first session of the 13th National People's Congress*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.moe.gov.cn/jyb_xgk/xxgk_jyta/jyta_szs/201812/t20181214_363620.html adresinden alınmıştır.
- Ministry of Education of the People's Republic of China (PRC). (2020). *Response to Proposal No. 9852 of the third session of the 13th National People's Congress*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.moe.gov.cn/jyb_xgk/xxgk_jyta/jyta_jkw/202009/t20200921_489387.html adresinden alınmıştır.
- National People's Congress of the People's Republic of China (PRC). (2011). *Law of the People's Republic of China on the protection of intangible cultural heritage*. 17 Aralık 2025 tarihinde http://www.npc.gov.cn/zgrdw/huiyi/lfzt/fwzwhycbhf/2011-05/10/content_1729844_4.htm adresinden alınmıştır.
- Nie, X. (2025). A study on data ownership mechanisms in the digital preservation of intangible cultural heritage. *Ningxia Social Sciences*, (6), 130–140.
- People's Government of Shaanxi Province. (2014). *Regulations on intangible cultural heritage of Shaanxi Province*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.shaanxi.gov.cn/zfxgk/zfgb/2014_4066/d18q_4084/201410/t20141009_1641168.html adresinden alınmıştır.

- People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region. (2005). *Notice on the issuance of the "Administrative Measures for the Intangible Cultural Heritage Protection Project of the Xinjiang Uygur Autonomous Region" and the "Interim Measures for the Nomination and Evaluation of Representative Works of Intangible Cultural Heritage at the Xinjiang Uygur Autonomous Regional Level."* 17 Aralık 2025 tarihinde <https://www.xinjiang.gov.cn/xinjiang/gfxwj1/202312/9607344195654a5bb800b-995b643aca3.shtml> adresinden alınmıştır.
- Phoenix.com. (2015). *China's path to intangible cultural heritage protection and international cooperation.* 17 Aralık 2025 tarihinde http://culture.ifeng.com/gundong/detail_2012_05/30/14924070_0.shtml adresinden alınmıştır.
- Pu, J., & Zhang, L. (2025). Theoretical exploration of discipline development in Chinese-characterized intangible cultural heritage studies. *Research on Intangible Cultural Heritage*, (1), 27–31.
- Rao, J., & Dong, J. (2025). International practices in the intellectual property protection of intangible cultural heritage: Legislation, implementation, and challenges. *Guangxi Ethnic Studies*, (5), 163–170.
- Shanghai Bar Association. (2021). *Legal status and development trends in the preservation and transmission of intangible cultural heritage.* 21 Aralık 2025 tarihinde <https://www.lawyers.org.cn/info/402b5a853fa848eab4458a20a071e75b> adresinden alınmıştır.
- Shan, J. (2013). The preservation and transmission of intangible cultural heritage and the development of folk museums. *Folklore Studies*, (4), 80–88. doi:10.13370/j.cnki.fs.2013.04.006
- Shen, H. (2025). *The rise of the intangible cultural heritage economy and the establishment of a sustainable development framework.* *People's Forum*. 17 Aralık 2025 tarihinde https://paper.people.com.cn/rmlt/pc/content/202509/01/content_30104689.html adresinden alınmıştır.
- Sina. (2022). *A municipal-level intangible cultural heritage project in Inner Mongolia has been revoked due to fraud.* 17 Aralık 2025 tarihinde https://k.sina.com.cn/article_3810656797_e322021d00100xhas.html adresinden alınmıştır.
- Song, J., & He, Y. (2019). Capacity building for intangible cultural heritage protection from an interdisciplinary perspective: Summary of the international academic symposium on capacity building for intangible cultural heritage protection. *Cultural Heritage*, (6), 152–157.
- State Council Gazette. (2020a). *Regulations on the administration of national cultural ecological conservation areas.* 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.gov.cn/gongbao/content/2020/content_5467515.htm adresinden alınmıştır.
- State Council Gazette. (2020b). *Regulations on the recognition and management of national-level intangible cultural heritage bearers.* 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.gov.cn/gongbao/content/2020/content_5480488.htm adresinden alınmıştır.
- The State Council Information Office of China (SCIO). (2025). *China's Hezhen Yimakan storytelling inscribed on UNESCO Representative List.* 17 Aralık 2025 tarihinde http://english.scio.gov.cn/m/chinavoices/2025-12/11/content_118223274.html adresinden alınmıştır.
- UNESCO. (2025). *20th session of the Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (New Delhi, India, 8–13 November).* 17 Aralık 2025 tarihinde <https://www.unesco.org/en/node/200162> adresinden alınmıştır.
- UNESCO. (n.d.). *List of cultural practices and expressions of China's intangible cultural heritage.* 17 Aralık 2025 tarihinde https://www.unesco.org/en/intangible-cultural-heritage/list?fq%5Bsm_unsc_field_ref_countries_label%5D%5B0%5D=China adresinden alınmıştır.
- Wang, B. (2025). *Intangible cultural heritage blooms in 2024.* 12 Aralık 2025'te https://www.ihchina.cn/news_1_details/29523.html adresinden alınmıştır.
- Wen, Y. (2013). Problems and improvements in the protection of ethnic intangible cultural heritage inheritors: Based on fieldwork in Guizhou. *Guangxi Ethnic Studies*, (1), 189–194.
- Yan, H., & Du, Q. (2016). A sociological understanding of traditional village: The case of Tangdu Village in Guizhou. *Research on Heritage and Preservation*, 1(4), 1–7. doi:10.19490/j.cnki.issn2096-0913.2016.04.001
- Yang, Z. (2025). Sharing, mobility and transcendence: A spatial-dimension study on the holistic protection of intangible cultural heritage. *Journal of Hubei Minzu University (Philosophy and Social Sciences)*, 43(4), 73–82. doi:10.13501/j.cnki.42-1328/c.20250529.002
- Yao, H. (2021). Rebuilding consensus on the protection of intangible cultural heritage in the process of heritage designation. *National Arts*, (5), 85–95. doi:10.16564/j.cnki.1003-2568.2021.05.013
- Zhu, G. (2025). Experience in protecting intangible cultural heritage: A conceptual reinterpretation of the cultural ecological protection zone. *Journal of North-western Ethnic Studies*, (5), 66–77. doi:10.16486/j.cnki.62-1035/d.20251016.001